

Hrvatska enciklopedija – od tiskanoga do mrežnoga izdanja

Irina Starčević Stančić
Cvijeta Kraus

Leksikografski zavod Miroslav Krleža

SAŽETAK: *Hrvatska enciklopedija* temeljno je izdanje u vrlo vrijednoj zbirci tiskanih i elektroničkih izdanja Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža. Tiskano izdanje *Hrvatske enciklopedije* u 11 svezaka izlazilo je od 1999. do 2009. godine, a od 2013. godine Leksikografski zavod objavljuje mrežno izdanje *Hrvatske enciklopedije*. Svojstva i funkcionalnosti novoga medija na kojemu se objavljuje digitalna (elektronička) *Hrvatska enciklopedija* pred leksikografe i enciklopedičku djelatnost općenito predstavljaju izazov kako u organizacijskom tako i u sadržajnom smislu. Sadržaj enciklopedije koji se objavljuje u elektroničkom obliku, odnosno u mrežnom okruženju, moguće je svakodnevno ažurirati i nadopunjavati, pa se u toj osobitosti vide i promjene s kojima se suočava enciklopedijska struka.

Ključne riječi: Hrvatska enciklopedija; mrežno izdanje; tiskano izdanje; enciklopedička djelatnost

Uvod

Prošla su točno tri desetljeća otkada je Grolier, Inc.¹, jedan od najvećih američkih izdavača enciklopedijskih izdanja, ujedno i izdavač *The Encyclopedia Americana*, 1985. objavio *Academic American Encyclopedia*, prvu elektroničku enciklopediju na CD-ROM-u. Ta je enciklopedija ujedno i prva enciklopedija koja je dvije godine ranije, 1983. godine, objavljena online. Iako je sadržavala samo tekst tiskane enciklopedije, taj se tekst mogao pretraživati. Prva multimedijaska enciklopedija, koja je osim teksta prikazivala sliku i zvuk, *Compton's MultiMedia Encyclopedia*, objavljena je na CD-ROM-u 1989. godine. Već sljedeće godine i spomenuta *Academic American Encyclopedia* izdaje multimedijasku enciklopediju (uz tekst dodaje ilustracije), a potom 1992., kad uz ilustracije prikazuje zvuk i video, postaje *The New Grolier Multimedia Encyclopedia*. Prva enciklopedija na DVD-u bila je *Microsoft Encarta Multimedia En-*

¹ Od 2000. Grolier Inc. sastavni je dio korporacije Scholastic, koja izdaje *Grolier online*. Posljednje izdanje na CD-ROM-u, *Grolier Multimedia Encyclopedia*, objavljeno je 2003.

cyclopaedia, koju je Microsoft objavio 1997. godine². Ni *Encyclopaedia Britannica*, jedna od najpoznatijih svjetskih enciklopedija, koja neprekinuto izlazi od 1768. godine, nije zaostajala u izdavanju elektroničkih izdanja. Internetski portal *Britannica online*, objavljen 1994. godine (na adresi <http://www.eb.com>),³ sadržavao je kompletan sadržaj tiskane enciklopedije, uz dodatne sadržaje razvijene za online enciklopediju. *Encyclopaedia Britannica* objavljivala je istovremeno tiskani i digitalni enciklopedijski sadržaj do 2012. godine, kada je izdavač Encyclopædia Britannica, Inc. donio odluku o prestanku izdavanja tiskanoga oblika enciklopedije i nastavio s objavljivanjem enciklopedije online. Na promjenu poslovne politike ponukalo ga je rastuće tržište multimedijjskih i online enciklopedija.⁴

Encyclopaedia Britannica razlikuje elektroničke enciklopedije ovisno o mediju i dijeli ih na CD-ROM i DVD-ROM enciklopedije te online enciklopedije. S razvojem informacijske tehnologije u XXI. stoljeću online enciklopedije sve su manje samo verzije tiskanih enciklopedija, a sve više, kao samostalan multimedijjski proizvod u elektroničkom obliku,⁵ postaju kompleksne baze podataka ili portali znanja, koje odlikuje interaktivnost (komunikacija s korisnicima i korisnika međusobno), multimedijjalnost (istovremeno korištenje teksta, zvuka, slike i videa) te hipertekstualnost (povezivanje sadržaja s pomoću hiperveza).

Od prve elektroničke enciklopedije početkom 1980-ih godina i pojave *Britannice online* kao prve tiskane enciklopedije u elektroničkom obliku objavljene na Internetu, razvoj elektroničkih enciklopedija najviše je obilježila ekspanzija Interneta kao novoga medija koja je omogućila da je danas na Internetu dostupno mnoštvo interaktivnih online enciklopedija i drugih izvora znanja, od kojih je većina besplatnih. *Wikipedia* je svakako najveća i najpoznatija od njih, s više od 35 milijuna članaka na 288 jezika⁶. Ideja *Wikipedije* zasniva se na slobodnom uređivačkom konceptu, tj. slobodnoga je pristupa, što znači da korisnici (otvoreno i besplatno) sami pišu i uređuju

² Potaknut uspjehom multimedijjskih enciklopedija *Compton's MultiMedia Encyclopedia* i *The New Grolier Multimedia Encyclopedia*, Microsoft počinje izdavati svoju enciklopediju (*Encarta*). Najprije je 1993. objavljuje na CD-ROM-u, a onda i online (*Encarta Deluxe*); <http://en.wikipedia.org/wiki/Encarta> (pristupljeno 25. IV. 2015).

³ Portal je na toj adresi enciklopedijski sadržaj objavljivao do 1999. godine, kada prelazi na adresu <http://www.britannica.com> i postaje poluotvorenoga tipa. Posljednje tiskano izdanje *Britannice* izašlo je 2010. godine u 32 sveska.

⁴ *Encyclopaedia Britannica is dead, long live Encyclopaedia Britannica*, <http://www.fastcompany.com/1824961/encyclopaedia-britannica-dead-long-live-encyclopaedia-britannica> (pristupljeno 25. IV. 2015).

⁵ Natuknica Encyclopaedia, *Encyclopaedia Britannica*, <http://www.britannica.com>

⁶ *Wikipedia: The Free Encyclopaedia* započela je s radom 2001. godine. Na engleskom jeziku *Wikipedia* ima gotovo 5 milijuna, a na hrvatskom malo manje od 154 000 članaka, <http://www.wikipedia.org> (pristupljeno 25. IV. 2015).

enciklopedijske članke. Pojavom *Wikipedije* kao enciklopedije slobodnoga pristupa nastale su promjene koje su najviše utjecale na izdavanje enciklopedijskih djela.

Ovaj kratak uvodni prikaz nastanka i razvoja elektroničkih enciklopedija pokazuje da klasičan tisak na papiru već nekoliko desetljeća nije jedini medij na kojem se mogu izdavati enciklopedije, knjige i drugi izvori znanja. Informacijska tehnologija izazvala je revoluciju u svim područjima ljudskoga djelovanja, pa i u izdavanju leksikografskih i enciklopedijskih djela. Uz klasična, tiskana enciklopedijska izdanja, sve je više elektroničkih, online enciklopedija ili enciklopedija na novim medijima (CD, DVD i BluRay diskovi⁷, mreža ili Internet), koji prikazuju sadržaj (tekst, sliku, zvuk, video ili trodimenzionalne objekte) u elektroničkom obliku, a po mogućnostima i svojstvima neusporedivo su napredniji od klasičnih medija. Neke od razlika između klasičnih (tradicionalnih) i novih medija ilustrativno su prikazane u tablici I.

Tablica I. Razlike između klasičnih (tradicionalnih) i novih medija

Klasični mediji	Novi mediji
stroga hijerarhija natuknica (<i>abecedno, kronološki ...</i>)	fleksibilno sortiranje natuknica (<i>indeksi, kazala ...</i>)
nemogućnost pretraživanja	moguće pretraživanje
samo ilustrativni prikazi	multimedija (<i>zvuk, video</i>)
statičnost sadržaja	dinamičnost sadržaja
spora povratna informacija	brza povratna informacija

Svojstva novih medija, danas posebice mreže ili Interneta, utječu na promjene u tradicionalnoj leksikografskoj i enciklopedičkoj djelatnosti dovodeći u pitanje isplativost tiskanja enciklopedijskih djela i uloge koju će leksikografi imati u pripremi i

⁷ Razvoj Interneta i mrežnih tehnologija uzrokovao je da su sve manje u upotrebi konvencionalni mediji (CD, DVD ...) koje danas možda s pravom više ne bismo trebali nazivati »novim« medijima, ali u usporedbi s klasičnim medijima, posjeduju sva svojstva novih medija.

izdavanju enciklopedijskih djela na novim medijima. U svemu tome ne smiju se zanemariti niti promjene u navikama i potrebama korisnika enciklopedijskih djela zbog pojave novih medija.

U nastavku rada, na primjeru *Hrvatske enciklopedije*, prikazat će se kako je pojava novih medija utjecala na prijelaz profesionalno uređivane enciklopedije iz tradicionalnoga u mrežno izdanje, propitat će se koje su prednosti novih medija pred klasičnim medijima i koje su se promjene dogodile u organizacijskom i sadržajnom uređivanju tradicionalno uređivane enciklopedije u odnosu na mrežno izdanje. Pojavom novih medija na kojima se objavljuju i izdaju enciklopedije dogodile su se i promjene u priređivanju i izdavanju enciklopedijskih djela, pa tako i *Hrvatske enciklopedije*, temeljnoga izdanja Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža.

Enciklopedička djelatnost u mrežnom okruženju

Hrvatska enciklopedija temeljno je izdanje u vrlo vrijednoj zbirci tiskanih i digitalnih enciklopedijskih izdanja Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža⁸, središnje hrvatske leksikografske ustanove od kulturnog i nacionalnog značenja za Republiku Hrvatsku⁹ koja je u 65 godina postojanja objavila brojna tiskana enciklopedijska i leksikografska djela: enciklopedije, leksikone, bibliografije, rječnike, atlase, vodiče i dr. pokrivajući sva najznačajnija područja ljudskoga znanja i djelovanja. Također, leksikografija i enciklopedistika uvrštene su kao zasebna grana u polje informacijskih i komunikacijskih znanosti u području društvenih znanosti.¹⁰ Leksikografija je dakle znanost, ali i stručna djelatnost koja se bavi sustavnim popisivanjem riječi i njihovim oblikovanjem prema određenim pravilima i kriterijima koje se potom objavljuju u rječnicima, leksikonima i enciklopedijama. Enciklopedistika (ili enciklopedika¹¹) se pak bavi izradom i proučavanjem enciklopedijskih djela. O hrvatskoj

⁸ Leksikografski zavod FNRJ, danas Leksikografski zavod Miroslav Krleža (LZMK), osnovan je Uredbom Vlade FNRJ od 5. listopada 1950. godine u Zagrebu, na poticaj Miroslava Krleže, ujedno i prvoga ravnatelja; 1962. godine preimenovan je u Jugoslavenski leksikografski zavod, a odlukom Sabora SR Hrvatske 15. lipnja 1972. godine osnivačka prava i obveze prenesene su na Hrvatski sabor. Aktom iz 1984. godine promijenio je ime u Jugoslavenski leksikografski zavod Miroslav Krleža. Uredbom Vlade Republike Hrvatske od 6. veljače 1991. dobio je sadašnje ime i radi kao posebna »ustanova od interesa za Republiku u znanosti i kulturi« (natuknica Leksikografski zavod, *Hrvatska enciklopedija*, sv. 6, Zagreb 2004., str. 499).

⁹ Status vodeće leksikografske ustanove u Hrvatskoj dobio je Zakonom o Leksikografskom zavodu (Narodne novine, br. 96/03), koji je Hrvatski sabor donio 29. svibnja 2003. godine, a kojim su regulirani pravni status, djelatnost i ustrojstvo Zavoda.

¹⁰ Grana 5.04.06 Leksikografija i enciklopedistika u polju 5.04. Informacijske i komunikacijske znanosti u području 5.00. Područje društvenih znanosti, v. Pravilnik o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama (Narodne novine, br. 118/09).

¹¹ Sinonim, koristi se u nazivu Katedre za leksikografiju i enciklopediku osnovane na Odsjeku za informacijske znanosti Sveučilišta u Zagrebu u svibnju 2004. godine (odluka Fakultetskoga vijeća, Zapisnici Fakultetskoga vijeća Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu za 2004. godinu).

leksikografskoj i enciklopedičkoj znanstvenoj i stručnoj tradiciji, dugoj gotovo pet stoljeća, već je mnogo pisano¹², a u prvom desetljeću XXI. stoljeća napravljen je velik pomak u prepoznavanju Leksikografskoga zavoda kao temeljnoga nositelja istraživanja i unapređenja leksikografske i enciklopedičke djelatnosti.

Temeljna zadaća Leksikografskoga zavoda je dakle leksikografska i enciklopedička djelatnost, koja uključuje, među ostalim, poslove prikupljanja, obrade i provjere podataka, njihovo dokumentiranje i čuvanje, objavljivanje i davanje na korištenje te obradbu i razvrstavanje u leksikografsko-enciklopedijske jedinice. Te poslove obavljaju leksikografi, znanstveni i stručni suradnici koji, prema Zakonu, obavljaju istraživačke i stručne poslove u Leksikografskom odjelu.¹³ Izrada enciklopedijskih i leksikografskih djela složen je i kompleksan proces u kojem je posao leksikografa metodički i sustavno prezentirati znanje nekoga područja.

Ali postavlja se pitanje s kojim se problemima i izazovima suočava enciklopedijska struka u XXI. stoljeću. Razvoj informacijske i komunikacijske tehnologije te brz rast Interneta imaju sve više utjecaja na tradicionalnu leksikografsku i enciklopedičku djelatnost. Već sama osobitost medija na kojemu nastaju enciklopedijska djela uvjetuje da se proces nastajanja mrežnih enciklopedijskih djela razlikuje od procesa nastajanja tradicionalnih enciklopedijskih djela. U toj se činjenici vidi izazov koji se postavlja pred leksikografe i enciklopedijsku struku jer mogućnost izdavanja enciklopedijskih djela na novim medijima donosi potrebu za usvajanjem novih znanja i vještina.

Uvođenjem novih tehnologija dogodile su se promjene u pripremi i izdavanju klasičnih, tiskanih enciklopedijskih i leksikografskih djela, a Leksikografski zavod, kao i mnogi svjetski izdavači takvih djela, postao je svjestan novih tehnoloških mogućnosti pa izdaje i elektronička, tj. mrežna izdanja¹⁴. Jedno od njih jest mrežno izdanje *Hrvatske enciklopedije*, temeljno izdanje Leksikografskoga zavoda koje se izrijeком spominje i u članku 7. Statuta, gdje se navodi da leksikografska i enciklopedička djelatnost Zavoda uključuje: »izradbu i objavljivanje enciklopedija i leksikona, napose *Hrvatske enciklopedije* i *Hrvatskoga biografskoga leksikona*, enciklo-

¹² Više u: I. Gostl, *Od glagoljskih lucidarija do Hrvatske enciklopedije: pet stoljeća hrvatske enciklopedike i leksikografije*, *Radovi Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža* (1995) 4, str. 81–124.

¹³ Statut Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža; suglasnost Vlade RH na Statut LZMK donesena je 29. svibnja 2013 (Narodne novine, br. 66/13).

¹⁴ U čl. 13 Statuta LZMK određeno je da rad Zavoda »obuhvaća stvaranje, oblikovanje i javno prezentiranje građe iz svih područja ljudskog znanja i umijeća usustavljene u leksikografska i srodna djela u knjižnom i/ili elektroničkom (mrežnom) obliku«. Time su i formalno stvoreni preduvjeti za izdavanje enciklopedijskih i leksikografskih djela u elektroničkom (mrežnom) obliku, iako je Zavod svoje prve elektroničke publikacije *Ekonomski leksikon* na CD-ROM-u i *Petnaestojezični elektronički rječnik* i izdao još 1995., odnosno 1998. godine.

pedijskih rječnika, bibliografija (osobito opće nacionalne bibliografije), kartografskih priručnika i drugih izdanja u knjižnom mediju te na novim medijima¹⁵.

O Hrvatskoj enciklopediji

Prvo enciklopedijsko djelo pod nazivom *Hrvatska enciklopedija: priručni rječnik sveobćega znanja* izišlo je »u Osijeku 1887. tiskom Dragutina Laubnera«, a ugledni filolog i leksikograf Igor Gostl naziva ga »prvijencem hrvatske opće (univerzalne) enciklopedike¹⁶. Bio je to prvi svezak enciklopedije (od predviđenih šest) koji je obuhvaćao natuknice od A do Bžedusi, a uredili su ga »uz sudjelovanje i pripomoć mnogih književnika« dr. Ivan Zoch¹⁷ i Josip Mencin¹⁸. Drugi, ujedno i posljednji svezak, izišao je 1890., a obuhvaćao je natuknice od C do Gzel. Taj je svezak uredio sam Ivan Branislav Zoch, a otisnut je i opet »tiskom Dragutina Laubnera«. Navodeći sve predradnje i pripreme koje su proveli suurednici Zoch i Mencin, kritički se osvrnuvši na recepciju i važnost njihova djela za hrvatsku enciklopediku posljednjega desetljeća XIX. stoljeća, Gostl zaključuje da je ono otvorilo put »ostvarenju prve integralne sedmosveščane opće enciklopedije u krilu Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža¹⁹. Dva izdanja *Enciklopedije* Leksikografskoga zavoda (sedam svezaka, 1955–64; šest svezaka, 1964–69) i *Opće enciklopedije* u devet svezaka (1977–88; glavni urednik Josip Šentija) otvorila su put i objavljivanju *Hrvatske opće enciklopedije*, prvi svezak koje je izišao 1999. godine. No još je jedno djelo istoga naziva ostalo nedovršeno, a spada u kapitalna djela hrvatske leksikografije i enciklopedike, *Hrvatska enciklopedija* dr. Mate Ujevića,²⁰ pokrenuta 1938. godine, u izdanju Hrvatskoga izdavačkoga

¹⁵ Statut Leksikografskoga zavoda, nav. dj.

¹⁶ I. Gostl, Zoch-Mencinova Hrvatska enciklopedija, prvijenac hrvatske opće enciklopedike, *Radovi Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža* (1997) 6, str. 27–38.

¹⁷ Zoch, Ivan Branislav (1843–1921), hrvatski i slovački pedagog i leksikograf. Matematiku, fiziku i kemiju studirao je u Beču, Münchenu i Erlangenu, a 1866. promoviran je u doktora filozofije. U Sarajevu je na poziv bosanske vlade 1879. utemeljio prvu realnu gimnaziju, a 1881. prvo pučko sveučilište. S Josipom Mencinom 1884. god. započeo je rad na prvoj hrvatskoj enciklopediji (*Hrvatska enciklopedija: priručni rječnik sveobćega znanja*) u pet svezaka sa 60 000 natuknica; objavljena su prva dva sveska (A–Bžedusi, I, 1887; C–Gzel, II, 1890). Objavio je više znanstvenih i stručnih rasprava, mnoge priloge u hrvatskoj i inozemnoj periodici, prevodio je djela hrvatskih pisaca na slovački. Član je Matematičkoga društva u Pragu, redoviti član Matice slovačke i Matice hrvatske.

¹⁸ Mencin, Josip (1856–1900), hrvatski publicist i enciklopedist. Osnovnu školu završio je u Završju, gimnaziju u Karlovcu i Zagrebu, studij povijesti i geografije u Zagrebu (1878). Službovao je u Zagrebu, Bjelovaru, Osijeku i 1877–90. u Karlovcu (predavao je povijest, geografiju i gimnastiku). Bio je aktivan u karlovačkom Pokupskom sokolu. Pisao je povijesno-geografske članke; s Ivanom B. Zochom u Osijeku 1887. pokrenuo i uredio prvi svezak *Hrvatske enciklopedije*.

¹⁹ Gostl, nav. dj., str. 38.

²⁰ Ujević, Mate (1901–1967), hrvatski leksikograf i publicist. Studirao je u Ljubljani i Zagrebu jugoslavistiku, francuski, povijest i umjetnost te doktorirao u Zagrebu 1935. tezom o J. Hraniloviću. Bio

bibliografskoga zavoda (HIBZ)²¹. Od 1941. do 1945. izišlo je pet svezaka (od predviđenih 12), a posljednji, peti svezak (do natuknice Električara) tiskan je 2. svibnja 1945. godine, na samom kraju Drugoga svjetskoga rata. Tada su nove vlasti uništile gotovo cijelu nakladu petoga sveska i izdavanje je prekinuto. I Zoch-Mencinova i Ujevićeva *Hrvatska enciklopedija* bile su vrijedni enciklopedijski pothvati, koji su ostavili traga u petstoljetnoj hrvatskoj leksikografskoj i enciklopedičkoj tradiciji, a zajedno s *Hrvatskom općom enciklopedijom* Leksikografskoga zavoda, izlaženje im se proteže na tri stoljeća. Svako od tri spomenuta djela na svoj je način obilježilo epohu u kojoj je nastalo, a također su ostavila trajan i neizbrisiv pečat u hrvatskoj enciklopedičkoj tradiciji.

Tiskano izdanje *Hrvatske enciklopedije*

Tiskano (knjižno) izdanje *Hrvatske enciklopedije* višesveščano je enciklopedijsko djelo Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža koje je izlazilo od 1999. do 2009. godine, a ukupno je tiskano 11 svezaka. Njezin je prvi svezak 177. svezak izdanja Leksikografskoga zavoda²². *Hrvatska enciklopedija* jest opća enciklopedija koja nastavlja tradiciju Zoch-Mencinova i Ujevićeva djela istoga naziva, a po pridjevku u nazivu ona je i nacionalna enciklopedija »kakvu imaju velike europske zemlje i tek neke srednje i manje«²³. Također je tradicionalna i profesionalno uređena enciklopedija, što znači da su joj autori tekstova stručnjaci i ugledni znanstvenici, o čemu najbolje svjedoče brojčani podatci: na enciklopediji je radilo 1070 autora, vanjskih suradnika, a na svakom svesku surađivalo je i 20 do 30 leksikografskih urednika. Na ukupno 9272 stranice velikoga enciklopedijskoga formata objavljeno je 67 077 članaka, 17 000

je upravitelj Hrvatskoga izdavačkoga bibliografskoga zavoda (1941–45). Od 1950. do umirovljenja 1965. radio je u Jugoslavenskom leksikografskom zavodu (današnji Leksikografski zavod Miroslav Krleža), gdje je bio pomoćnik ravnatelja te pokretač i glavni urednik enciklopedijskih i bibliografskih izdanja: *Hrvatske enciklopedije* (1941–45), *Bibliografije rasprava, članaka i književnih radova u časopisima Narodne Republike Hrvatske* (1948–49), *Pomorske enciklopedije* (1954–64), *Enciklopedije Jugoslavije* (1955–71) i *Bibliografskoga kataloga LZ* (objavljivani 1956–2004).

²¹ Osnovan je 1941. kao državno izdavačko poduzeće, a ravnatelj mu je bio dr. Mate Ujević. Ukinut je 1945. i od njega je nastao Nakladni zavod Hrvatske. Iz enciklopedijskoga odjela osnovan je 1950. Leksikografski zavod FNRJ, današnji Leksikografski zavod Miroslav Krleža.

²² Predgovor, *Hrvatska enciklopedija*, sv. 1, Zagreb 1999.

²³ Predgovor mrežnom izdanju *Hrvatske enciklopedije*, <http://enciklopedija.hr/predgovor.aspx> (pristupljeno 25. IV. 2015).

crno-bijelih priloga i 504 stranice priloga u boji. Glavni su urednici bili: Dalibor Brozović²⁴ (1–3. svezak), August Kovačec²⁵ (4–7. svezak) i Slaven Ravlić²⁶ (8–11. svezak).

Na projektu tiskane *Hrvatske enciklopedije* radili su leksikografski urednici, administrativno i stručno osoblje (tajništvo) i vanjski suradnici, a planirani procesi rada, uz detaljnu shemu organizacije uredništva *Hrvatske enciklopedije* (vidi sliku 1.),²⁷ bili su opisani i objavljeni u internom dokumentu²⁸ prije samoga početka rada na prvom svesku. Kako je taj interni dokument već na samom početku projekta definirao sadržaj enciklopedije, organizaciju uredništva i postupke rada (kretanje rukopisa, tj. tekstova članaka na papiru), u njemu su, uz navođenje tipova i organizaciju članaka, donesene i upute za grafičku pripremu rukopisa. Uputama su se definirala pravila za opisivanje pojedinih sastavnih dijelova članka, odnosno naziv članka (natuknice), temeljni podatci o natuknici, koji uključuju podrijetlo naziva (etimologiju), nazive na drugim jezicima (alternativne nazive), izgovor (transkripciju i transliteraciju) te tijelo članka u kojemu se donosi cjeloviti opis natuknice. Nadalje, tehničkim uputama definirani su oblici i veličine pisma za sve sastavne dijelove članka: glavu i tijelo članka, uputnice, literaturu, bibliografiju i dr. Detaljno razrađeni i opisani grafički elementi bili su važni za prijelom i grafičku obradbu tiskanoga izdanja.

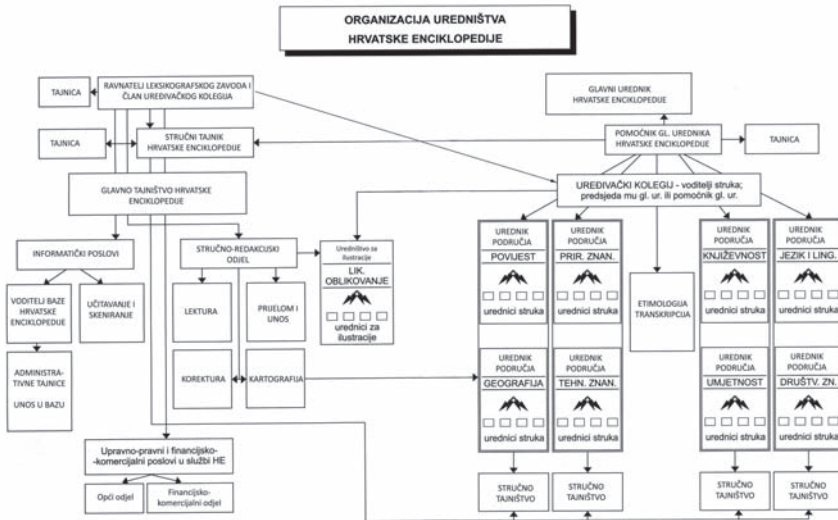
²⁴ Brozović, Dalibor (1927–2009), hrvatski jezikoslovac. Doktorirao 1957. u Zagrebu. Redoviti je član HAZU od 1986. te dopisni član makedonske (od 1986) i bosanskohercegovačke (od 2008) akademije nauka i umjetnosti. Član je uredništva Europskoga i Općoslavenskoga lingvističkog atlasa, od 1991. do 2001. glavni je ravnatelj Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža i glavni urednik prva tri sveska *Hrvatske enciklopedije* (1999–2001). Od 1960-ih sudionik u svim zbivanjima oko položaja i prava hrvatskoga jezika. Kao stručnjak za numizmatiku, sudjelovao 1994. pri stvaranju nazivlja i oblikovanju hrvatskoga novca. Dobio je Nagradu za životno djelo za područje društveno-humanističkih znanosti za 1991.

²⁵ Kovačec, August (1938–), hrvatski jezikoslovac, romanist. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirao 1960. francuski i ruski jezik i književnosti; doktorirao 1965. Od 1983. redoviti profesor na Odsjeku za romanistiku Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, od 2008. profesor emeritus. U Leksikografskom zavodu Miroslav Krleža bio je glavni urednik *Hrvatskoga općeg leksikona* (1991–96), pomoćnik glavnog urednika (1996–2001) i glavni urednik *Hrvatske enciklopedije* (2001–05). Dobio je Državnu nagradu za znanost za životno djelo 2009.

²⁶ Ravlić, Slaven (1951–), hrvatski politolog i leksikograf. Diplomirao je 1974. i doktorirao 1998. na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu. U Leksikografskom zavodu Miroslav Krleža djeluje od 1992. godine. Zamjenik je glavnog urednika *Hrvatske enciklopedije* (2001–05) i glavni urednik od 2005. Od 2005. godine predaje na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

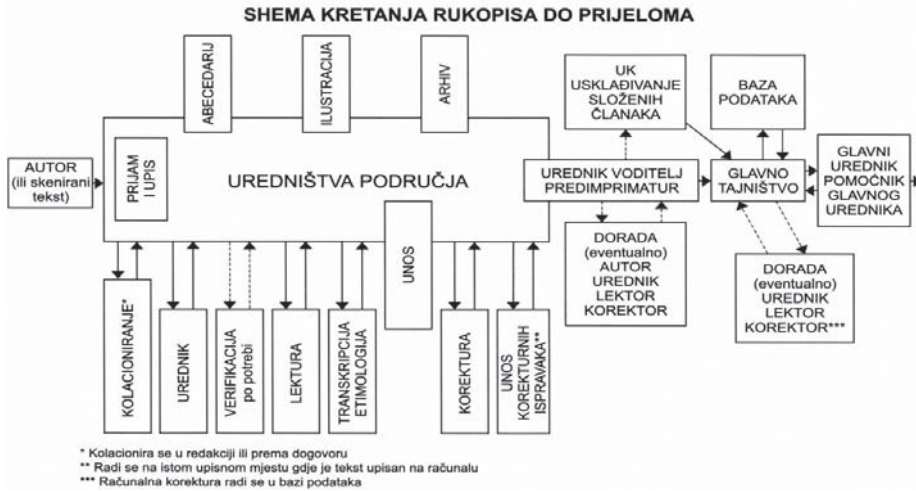
²⁷ Doneseno prema shemi organizacije uredništva *Hrvatske enciklopedije* iz 1998., a do kraja projekta u uredništvu *Hrvatske enciklopedije* došlo je do promjena u organizacijskoj strukturi (od 2004).

²⁸ *Hrvatska enciklopedija: uredništvo, organizacija, upute*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 1998.

Slika 1. Shema organizacije uredništva *Hrvatske enciklopedije*

Tiskana *Hrvatska enciklopedija* bila je prvo izdanje Leksikografskoga zavoda koje je (djelomično) bilo pripravljeno u elektroničkom obliku i za koje je osigurana informatička podrška. Za potrebe izrade enciklopedije napravljena je baza podataka koja je bila dostupna uredništvu putem zavodske računalne mreže. U bazu podataka unosile su se natuknice određene abecedarijem i uređeni tekstovi, koji su se mogli samo pregledavati (ne i pretraživati). Iako je zamišljeno da će svaki suradnik na enciklopediji i svi leksikografski urednici imati potpuni pristup bazi podataka i samostalno uređivati tekstove, odlučeno je da će ipak samo administratori imati potpuni pristup. Za bolje praćenje tekstova enciklopedije na klasičan način, tj. na papiru, uvedene su četiri različite boje papira (bijela, ružičasta, žuta i plava) koje su označavale fazu i status u kojem se rukopis nalazi. Shema kretanja rukopisa do prijeloma (slika 2.) prikazuje kako se fazama pratio tijek kretanja rukopisa (autorskoga teksta), od primitka teksta, njegova unosa u bazu podataka, redigiranja, verifikacije i transkripcije, do lekture i korekture. Naravno, provedba tih faza mogla se znatno vremenski skratiti potpunom primjenom računala i baze podataka (bez »kolanja« papira i ispisivanja), ali uredništvo je na »tradicionalan« način isplaniralo i provelo sve potrebne leksikografske procese i postupke kako bi se projekt dovršio u zadanom roku.

Slika 2. Shema kretanja rukopisa do prijeloma

Prikazani enciklopedijski proces, sa svim leksikografskim osobitostima i prilagođen tiskanom izdanju *Hrvatske enciklopedije*, nije mogao odgovoriti na potrebu da se desetljeće nakon početka rada na tiskanom izdanju i izlaska prvoga sveska, uz promjene koje su se dogodile u načinima izdavanja enciklopedijskih djela pojavom novih medija, krene s revidiranjem i ponovnim tiskanjem *Hrvatske enciklopedije*. Bilo je nemoguće zanemariti razvoj informacijske i komunikacijske tehnologije te brz rast Interneta, pa je odlučeno da se izlaženje *Hrvatske enciklopedije* nastavi u mrežnom okruženju, kao elektronička enciklopedija, besplatno dostupna korisnicima.

Mrežno izdanje *Hrvatske enciklopedije*

Mrežno izdanje *Hrvatske enciklopedije*²⁹ temelji se na njezinu knjižnom, tiskanom izdanju, a objavljeno je u listopadu 2013. godine. Sadržaj mrežnoga izdanja *Hrvatske enciklopedije* je enciklopedijski sadržaj, nastao na temeljima tradicionalno i profesionalno uređene enciklopedije. U mrežno izdanje prenesen je cjelovit sadržaj tiskanoga izdanja, a prije objavljivanja u bazi podataka enciklopedije napravljena su nužna ažuriranja i nadopune novim sadržajem. Baza enciklopedije prilagođena je tako da svi leksikografski urednici imaju pravo pristupa. Priprema mrežnoga izdanja danas se provodi potpuno u elektroničkom obliku i svi se leksikografski postupci provode putem računala. Proces nastajanja mrežne enciklopedije razlikuje se od izrade tiskanoga izdanja ponajviše u novim mogućnostima oblikovanja načina prikazivanja

²⁹ Mrežno izdanje *Hrvatske enciklopedije*, <http://www.enciklopedija.hr> (pristupljeno 25. IV. 2015).

sadržaja enciklopedije. Slika 3. ilustrira fleksibilniju organizaciju rada na mrežnom izdanju *Hrvatske enciklopedije*, koja je objavljivanjem na novom mediju neprestano u procesu promjena.

Slika 3. Organizacija mrežnoga izdanja *Hrvatske enciklopedije*

Hrvatska enciklopedija je prelaskom iz tradicionalnoga (tiskanoga) u mrežno izdanje doživjela neke bitne promjene, uzrokovane svojstvima i funkcionalnostima medija na kojem se objavljuje. Ne dovodi se u pitanje da je to i dalje enciklopedija sa svim svojim principima koji je čine upravo enciklopedijom, ali mreža kao medij na kojem se objavljuje digitalna (elektronička) *Hrvatska enciklopedija* pred leksikografe i enciklopedičku djelatnost općenito stavlja izazov, kako u organizacijskom tako i u sadržajnom smislu. Sadržaj enciklopedije koji se objavljuje u elektroničkome obliku, odnosno u mrežnom okruženju, moguće je svakodnevno ažurirati i nadopunjavati, pa se u toj osobitosti vide i promjene s kojima se suočava enciklopedijska struka. Jecić (2013) smatra da se enciklopedički koncept, koji je temelj enciklopedijske struke, u mrežnom okruženju »nalazi u razdoblju promjena« i razrađuje ga kroz sljedeće enciklopedičke principe: sveobuhvatnost, točnost, objektivnost, vjerodostojnost, ažurnost, konsolidiranost, relevantnost, sažetost i organiziranost (strukturiranost). U nastavku rada, kroz neke od navedenih principa, opisat će se mrežno izdanje *Hrvatske enciklopedije* i naznačiti koje su prednosti mrežnoga izdanja u odnosu na tradicionalno, tiskano izdanje.

Enciklopedija je »djelo u kojem se, abecednim ili kakvim drugim metodičkim slijedom, okupljaju i sustavno obrađuju činjenice i spoznaje o svim ljudskim znanjima«³⁰. Nastojanje da se u enciklopedijskim djelima na svestran i sveobuhvatan način donese sve znanje nekoga područja ili struke podrazumijeva svestranost i stručnost autora, urednika, suradnika, tj. svih sudionika u procesu pripreme teksto-

³⁰ Natuknica enciklopedija, *Hrvatska enciklopedija*, sv. 3, Zagreb 2001, str. 452.

va enciklopedije. *Hrvatska enciklopedija* je opća enciklopedija i pokriva sva područja ljudskoga znanja, »ali s pojačanom nacionalnom sastavnicom«, jer »osim općih znanja ... želi dati potpun i pouzdan prikaz hrvatske povijesti i kulture, geopolitičkoga smještaja, prirodnih bogatstava i prirodnih ljepota Hrvatske, njezinih zemljopisnih obilježja i njezina gospodarstva«³¹. Više od tisuću stručnjaka s velikim iskustvom u područjima kojima se bave i leksikografi koji su sustavno obrađivali i uređivali tekstove neprijeporan su pokazatelj da *Hrvatska enciklopedija* »potpunije i opsežnije od drugih svjetskih općih enciklopedija predočuje činjenice o Hrvatskoj, njezino naslijeđe i dostignuća, povijest i suvremenost«³². U predočavanju činjenica i iznošenju tumačenja pojmova vodili su se objektivnošću i nepristranošću, a korisniku nastojali pružiti relevantne informacije.

Na pripremi i uređivanju tekstova mrežnoga izdanja i dalje sudjeluju stručnjaci i leksikografski urednici koji svakodnevno, prema leksikografskim standardima, obogaćuju i dopunjuju sadržaj enciklopedije. Iako tekstovi u tiskanom izdanju nemaju navedene autore, u bazi podataka svaki se veći članak potpisivao inicijalom imena i prezimena kao autorski tekst, a pojedini svezak sadržavao je i popis suradnika.

Mrežno izdanje enciklopedije dopunjuje se novim natuknicama, a postojeće se natuknice proširuju novim podacima, pa se broj natuknica i obrađenih pojmova povećava. U tiskanom izdanju unaprijed je strogo definiran opseg sadržaja uvrštenih pojmova, odnosno veličina članaka (broj redaka) kojega se treba pridržavati. U mrežnom izdanju takvih zapreka nema i moguće je dodavati nove natuknice u abecedarij, pa će se revizija abecedarija i pisanje novih članaka nastaviti. Zbog ograničenosti opsega tiskanoga izdanja razumljiva je bila potreba da se tekst enciklopedije donosio sažeto i koncizno jer preopširno i nadugačko pripovijedanje ipak nije ono što korisnik enciklopedije očekuje. Enciklopedijski su članci stoga u tiskanom izdanju bili podijeljeni na tri temeljna tipa članaka³³: velike pregledne članke (kompleksni i složeni članci), makropedijske (obrađuju sadržaj u jednoj struci) i mikropedijske članke (obrađuju jedan pojam ili osobu).

Postojeći sadržaj u mrežnom izdanju oblikuje se i prilagođava na nov način kako bi se korisniku učinio interaktivnijim i zanimljivijim. Dok se povezivanje sadržaja u tiskanom izdanju moglo provesti »samo« uputnicama, u mrežnom izdanju moguće ga je povezati umetanjem hiperveza, koje omogućuju trenutno prelaženje s jednoga članka na drugi. Takav način povezivanja sadržaja nudi brojne mogućnosti za novu organizaciju znanja u mrežnom izdanju. Enciklopedija daje sustavan pre-

³¹ Predgovor, *Hrvatska enciklopedija*, sv. 1, Zagreb 1999.

³² Ibid.

³³ *Hrvatska enciklopedija: uredništvo, organizacija, upute*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 1998, str. 3.

gled znanja kroz natuknice (u tradicionalnim enciklopedijama), najčešće abecednim nizanjem, i sveobuhvatnim pristupom sadržaju (u elektroničkim enciklopedijama). Mreža kao novi medij promijenila je način pristupa, tj. korištenja enciklopedijskoga znanja i stvorila mogućnosti nove organizacije toga znanja. U mrežnoj *Hrvatskoj enciklopediji* natuknice su podijeljene unutar pet područja: Geografija, Jezik i književnost, Povijest i društvo, Priroda i tehnika te Umjetnost, a područja su potom podijeljena na struke, kojih je u enciklopediji ukupno 126. Odabirom neke od struka unutar područja dobiva se pregled natuknica koje se nalaze unutar odabrane struke toga područja.

Dok su u tiskanom izdanju natuknice bile poredane samo abecedno, sadržaj mrežnoga izdanja *Hrvatske enciklopedije* moguće je pretražiti putem osnovne tražilice na svakoj stranici enciklopedije ili pregledati kroz rubriku Područja i struke, a moguće je pretražiti i cijeli tekst enciklopedije. Veliki pregledni i makropedijski članci, ako imaju velik broj redaka, podijeljeni su u poglavlja. U mrežno izdanje moguće je implementirati spoznaje i znanja semantičkoga weba, a na poboljšanju algoritama i funkcionalnosti tražilice kontinuirano se radi.

Kad je jednom tiskana, enciklopedija se više ne može dopunjavati i ažurirati, ali u mrežnom izdanju to je moguće i, naravno, poželjno. Za kontinuirano ažuriranje podataka u enciklopediji važna je nova organizacija leksikografskoga rada, npr. uvođenjem stručnih timova po područjima ili strukama, ili iznalaženje programskih rješenja za analizu podataka.

Tiskano izdanje, osim teksta, sadržavalo je ilustracije (fotografije, grafikone, crteže, tablice i karte), koje su većinom bile crno-bijele, a samo manji dio njih u boji. Te se ilustracije nastojalo, kad god je to bilo moguće, vjerno prenijeti u mrežno izdanje. Grafičko uređivanje i dodavanje novih ilustracija u boji kontinuiran je proces i zahtijeva nove vještine i znanja prilagođene mrežnom okruženju. Multimedijalnost kao odlika novih medija omogućava dodavanje zvučnih, video i trodimenzionalnih (3D) zapisa, pa je i to jedna od mogućnosti koju svakako treba osmisliti i ugraditi u mrežno izdanje.

Treba spomenuti još neke mogućnosti novih medija koje se mogu iskoristiti u daljnjem razvoju mrežne *Hrvatske enciklopedije*:

- kontinuirano unapređenje pretraživanja sadržaja i analize onoga što se pretražuje (razvoj algoritama za pretraživanje),
- dodavanje novih sadržaja (tekstualnih i multimedijalnih) i povezivanje s vanjskim izvorima,
- korištenje hiperteksta (linkovi, poveznice, uputnice) u povezivanju sadržaja kako bi se zadržala pažnja korisnika i kreiralo novo znanje,

- dodavanje novih rubrika (top-teme, najave događaja, aktualnosti, kvizovi i provjere znanja, citati i odlomci književnih djela), ali i ostalih enciklopedijskih i leksikografskih izvora (biografija, rječnika, atlasa, bibliografija) te dopuna postojećih (memoteka ili »dogodilo se na današnji dan«, »jeste li znali?« i sl.),
- kolaborativni elementi i interakcija s korisnicima (komentari, predlaganje izmjena i kreiranje enciklopedijskih natuknica, diskusija i sl.),
- prisutnost na društvenim mrežama,
- ostručavanjem/definiranjem struke i/ili područja, indeksa/kazala izgraditi mrežu općega/specifičnoga znanja pomoću pojmova (organizacija sadržaja i stvaranje baze znanja na hrvatskom jeziku mora biti komparativna prednost enciklopedije),
- napredne mogućnosti analize ponašanja i navika korisnika kako bi se unaprijedio sadržaj, povećao broj potencijalnih korisnika i zadržali postojeći korisnici,
- procjena zastupljenosti na tražilicama i povećanje prisutnosti na mreži (kontekstualnim) oglašavanjem, te
- razvoj aplikacija za mobilne platforme.

Osim enciklopedijskog sadržaja tiskane enciklopedije koji je prilagođen mrežnom okruženju moguće je razviti i dodatni sadržaj. Sve navedene mogućnosti novih medija u oblikovanju i prezentiranju enciklopedijskoga sadržaja bilo bi dobro ugraditi u mrežno izdanje *Hrvatske enciklopedije* kako bi se nastavilo njezino razvijanje i obogaćivanje novim sadržajem i novom organizacijom sadržaja primjerenom suvremenim, digitalnim medijima.

Zaključak

Mrežno izdanje *Hrvatske enciklopedije* jest mrežna enciklopedija koja je nastala na temelju tradicionalne i profesionalno uređivane enciklopedije Leksikografskoga zavoda. Trajni je projekt enciklopedije na hrvatskome jeziku koja po opsegu i količini sadržaja konkurira hrvatskoj *Wikipediji*, slobodnoj enciklopediji, ali je po kvaliteti sadržaja neusporedivo kvalitetniji i vjerodostojniji izvor. Sadržaj tiskanoga izdanja koji je prenesen u mrežno izdanje i dalje je vrijedan izvor znanja za sve korisnike koji žele dobiti točne i pouzdane informacije, ali tehnologija je omogućila da taj sadržaj više nije samo na papiru, već i u elektroničkom obliku. Sadržaj enciklopedije koji je kvalitetna i vrijedna leksikografska građa potrebno je neprestano nadopunjavati, ažurirati, preispitivati i organizirati na nove načine jer mreža kao medij na ko-

jem se objavljuje mrežno izdanje *Hrvatske enciklopedije* posjeduje brojne odlike i osobitosti koje klasični medij nema. Enciklopedijski proces u mrežnom okruženju doživljava brojne promjene, a objavljivanjem na novom mediju dogodile su se i promjene u organizacijskom i sadržajnom uređivanju enciklopedija.

Razvoj informacijskih tehnologija i mogućnost izdavanja enciklopedijskih djela na novim medijima pred leksikografe Leksikografskoga zavoda stavljaju nove izazove te potrebu za usvajanjem novih znanja i vještina. Snažna leksikografska sastavnica, koja je temelj enciklopedijske struke, i stručnost brojnih suradnika na mrežnom izdanju predstavljaju osnovni pokretač razvijanja i obogaćivanja *Hrvatske enciklopedije* novim sadržajem i novom organizacijom sadržaja primjerenom suvremenim, digitalnim medijima.

Takav moderniji i suvremeniji pristup organizaciji enciklopedijskoga znanja s novim mogućnostima oblikovanja i prezentiranja sadržaja potrebno je popularizirati i ugraditi u osnovne principe enciklopedijske struke kako se ne bi zaostajalo za suvremenim trendovima i iskustvima svjetskih enciklopedijskih izdavača.

Prilog: Bibliografija *Hrvatske enciklopedije* (tiskano izdanje)³⁴

Hrvatska enciklopedija, sv. 1: A–Bd, 674 str., Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb. Glavni urednik: Dalibor Brozović // Pomoćnik glavnog urednika: August Kovačec // Uredništvo: Josip Bilić, Dalibor Brozović, Pejo Čošković, Sanja Fabijanić, Igor Gostl, Mladen Klemenčić, August Kovačec, Vladimir Pezo, Slaven Ravlić, Velimir Šipoš, Duško Štefanović i Velimir Visković // Stručni tajnik: Darko Stuparić

Hrvatska enciklopedija, sv. 2: Be–Da, 723 str., Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 2000. Glavni urednik: Dalibor Brozović // Pomoćnik glavnog urednika: August Kovačec // Uredništvo: Josip Bilić, Dalibor Brozović, Pejo Čošković, Sanja Fabijanić, †Igor Gostl, Mladen Klemenčić, August Kovačec, Vladimir Pezo, Slaven Ravlić, Velimir Šipoš, Duško Štefanović i Velimir Visković // Stručni tajnik: Darko Stuparić

Hrvatska enciklopedija, sv. 3: Da–Fo, 722 str., Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb. Glavni urednik: Dalibor Brozović // Pomoćnik glavnog urednika: August Kovačec // Uredništvo: Josip Bilić, Dalibor Brozović, Pejo Čošković, Sanja Fabijanić, Mladen Klemenčić, August Kovačec, Vladimir Pezo, Slaven Ravlić, Velimir Šipoš, Duško Štefanović i Velimir Visković // Stručni tajnik: Darko Stuparić // Likovni urednik: Goran Petercol

Hrvatska enciklopedija, sv. 4: Fr–Ht, 753 str., Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb. Glavni urednik: August Kovačec // Zamjenik glavnog urednika: Slaven Ravlić // Uredništvo: Josip Bilić, Pejo Čošković, Sanja Fabijanić, Mladen Klemenčić, August Kovačec, Slaven Ravlić, Velimir Šipoš, Duško Štefanović i Velimir Visković // Stručni tajnik: Darko Stuparić // Likovni urednik: Goran Petercol

Hrvatska enciklopedija, sv. 5: Hu–Km, 725 str., Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb. Glavni urednik: August Kovačec // Zamjenik glavnog urednika: Slaven Ravlić // Pomoćnici glavnog urednika: Sanja Fabijanić, Duško Štefanović // Glavni tajnik: Darko Stuparić // Uredništvo: Darko Bidjin, Josip Bilić, Jadranka Buljat, Zdenko Jecić, Mirjana Mataija, Ksenija Matanić-Živanović, Željko Pavić, Nikola Petrak, Mirza Prcić, Jagoda Splivalo-Rusan, Velimir Šipoš, Vinka Tomić Tripalo, Duško Topalović, Dragica Vranjić-Golub // Izvršno uredništvo: Jasna Bašić, Nataša Jermen, Zdenka Ožić // Likovni urednik: Goran Petercol

Hrvatska enciklopedija, sv. 6: Kn–Mak, 795 str., Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb. Glavni urednik: August Kovačec // Zamjenik glavnog urednika: Slaven Ravlić // Pomoćnici glavnog urednika: Sanja Fabijanić, Duško Štefanović // Glavni tajnik: Darko Stuparić // Uredništvo: Darko Bidjin, Josip Bilić, Jadranka Buljat, Zdenko Jecić, Mirjana Mataija, Ksenija Matanić-Živanović, Željko Pavić, Nikola Petrak, Mirza Prcić, Jagoda Splivalo-Rusan, Velimir Šipoš, Vinka Tomić Tripalo, Duško Topalović, Dragica Vranjić-Golub // Izvršno uredništvo: Nataša Jermen, Jasna Milinković-Jurković, Zdenka Ožić // Likovni urednik: Goran Petercol

Hrvatska enciklopedija, sv. 7: Mal–Nj, 814 str., Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb. Glavni urednik: August Kovačec // Zamjenik glavnog urednika: Slaven Ravlić // Pomoćnici glavnog urednika: Sanja Fabijanić, Duško Štefanović // Glavni tajnik: Darko Stuparić // Uredništvo: Darko Bidjin, Josip Bilić, Jadranka Buljat, Zdenko Jecić, Mirjana Mataija, Ksenija Matanić-Živanović, Željko Pavić, Nikola Petrak, Mirza Prcić, Jagoda Splivalo-Rusan, Velimir Šipoš, Vinka Tomić Tripalo, Duško Topalović, Dragica Vranjić-Golub // Izvršno

³⁴ Preuzeto iz: I. Klobučar Srbić, Bibliografija izdanja Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža (1950–2013), *Studia lexicographica* 6(2012) 1/2(10/11), str. 5–66.

uredništvo: Antonijela Bogutovac, Jasna Milinković-Jurković, Zdenka Ožić // Likovni urednik: Goran Petercol

Hrvatska enciklopedija, sv. 8: O–Pre, 773 str., Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb. Glavni urednik: Slaven Ravlić // Pomoćnici glavnog urednika: Sanja Fabijanić, Bruno Kragić, Duško Štefanović // Leksikografski konzultant: August Kovačec // Glavni tajnik: Darko Stuparić // Uredništvo: Darko Bidjin, Josip Bilić, Jadranka Buljat, Zdenko Jecić, Nataša Jermen, Meri Kunčić, Svjetlana Lončarić, Mirjana Mataija, Ksenija Matanić-Živanović, Željko Pavić, Mirza Prcić, Krešimir Regan, Jagoda Splivalo-Rusan, Velimir Šipoš, Vinka Tomić Tripalo, Duško Topalović, Dragica Vranjić-Golub // Izvršno uredništvo: Antonijela Bogutovac, Jasna Milinković-Jurković, Zdenka Ožić // Likovni urednik: Goran Petercol

Hrvatska enciklopedija, sv. 9: Pri–Sk, 842 str., Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb. Glavni urednik: Slaven Ravlić // Pomoćnici glavnog urednika: Sanja Fabijanić, Bruno Kragić, Duško Štefanović // Leksikografski konzultant: August Kovačec // Glavni tajnik: Darko Stuparić // Uredništvo: Darko Bidjin, Josip Bilić, Jadranka Buljat, Zdenko Jecić, Nataša Jermen, Meri Kunčić, Svjetlana Lončarić, Mirjana Mataija, Ksenija Matanić-Živanović, Željko Pavić, Mirza Prcić, Krešimir Regan, Jagoda Splivalo-Rusan, Goran Sunajko, Velimir Šipoš, Vinka Tomić Tripalo, Duško Topalović, Dragica Vranjić-Golub // Izvršno uredništvo: Antonijela Bogutovac, Jasna Milinković-Jurković, Zdenka Ožić // Likovni urednik: Goran Petercol

Hrvatska enciklopedija, sv. 10: Sl–To, 830 str., Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb. Glavni urednik: Slaven Ravlić // Pomoćnici glavnog urednika: Sanja Fabijanić, Bruno Kragić, Duško Štefanović // Leksikografski konzultant: August Kovačec // Glavni tajnik: Darko Stuparić // Uredništvo: Darko Bidjin, Josip Bilić, Jadranka Buljat, Dario Čepo, Đuro Fabjanović, Zdenko Jecić, Nataša Jermen, Meri Kunčić, Svjetlana Lončarić, Mirjana Mataija, Ksenija Matanić-Živanović, Željko Pavić, Mirza Prcić, Krešimir Regan, Jagoda Splivalo-Rusan, Goran Sunajko, Velimir Šipoš, Vinka Tomić Tripalo, Duško Topalović, Dragica Vranjić-Golub // Izvršno uredništvo: Antonijela Bogutovac, Jasna Milinković-Jurković, Zdenka Ožić // Likovni urednik: Goran Petercol

Hrvatska enciklopedija, sv. 11: Tr–Ž, 859 str., Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb. Glavni urednik: Slaven Ravlić // Pomoćnici glavnog urednika: Sanja Fabijanić, Bruno Kragić, Duško Štefanović // Leksikografski konzultant: August Kovačec // Glavni tajnik: Darko Stuparić // Uredništvo: Darko Bidjin, Josip Bilić, Jadranka Buljat, Dario Čepo, Đuro Fabjanović, Zdenko Jecić, Nataša Jermen, Meri Kunčić, Svjetlana Lončarić, Mirjana Mataija, Ksenija Matanić-Živanović, Željko Pavić, Mirza Prcić, Krešimir Regan, Jagoda Splivalo-Rusan, Goran Sunajko, Velimir Šipoš, Vinka Tomić Tripalo, Duško Topalović, Dragica Vranjić-Golub // Izvršno uredništvo: Antonijela Bogutovac, Jasna Milinković-Jurković, Zdenka Ožić // Likovni urednici: Goran Petercol, Katarina Turkalj

LITERATURA

enciklopedija, *Hrvatska enciklopedija*, sv. 3, Zagreb 2001, str. 452.

Encyclopaedia, *Encyclopaedia Britannica*, <http://www.britannica.com> (pristupljeno 25. IV. 2015).

Encyclopaedia Britannica is dead, long live Encyclopaedia Britannica. <http://www.fastcompany.com/1824961/encyclopaedia-britannica-dead-long-live-encyclopaedia-britannica> (pristupljeno 25. IV. 2015).

- Gostl, Igor:** Od glagolskih lucidarija do Hrvatske enciklopedije: pet stoljeća hrvatske enciklopedike i leksikografije, *Radovi Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža* (1995) 4, str. 81–124.
- Gostl, Igor:** Zoch-Mencinova Hrvatska enciklopedija, prvijenac hrvatske opće enciklopedike. *Radovi Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža* (1997) 6, str. 27–38.
- Hrvatska enciklopedija*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 1999–2009.
- Hrvatska enciklopedija: uredništvo, organizacija, upute*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 1998.
- Jecić, Zdenko:** Enciklopedički koncept u mrežnom okruženju. *Studia lexicographica* 7(2013) 2, str. 99–115.
- Jecić, Zdenko:** Nadnacionalni karakter internetskih enciklopedija. *Studia lexicographica* 5(2011) 2, str. 103–118.
- Jecić, Zdenko, Boras, Damir, Domijan, Darija:** Prilog definiranju pojma virtualna enciklopedija. *Studia lexicographica* 2(2008) 1, str. 115–126.
- Jecić, Zdenko:** *Virtualna enciklopedija: redefiniranje zadaće enciklopedijske djelatnosti* (doktorska disertacija), Filozofski fakultet, Zagreb 2008.
- Klobučar Srbić, Iva:** Bibliografija izdanja Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža (1950–2013). *Studia lexicographica* 6(2012), 1/2 (10/11), str. 5–66.
- Mrežno izdanje Hrvatske enciklopedije*, <http://www.enciklopedija.hr> (pristupljeno 25. IV. 2015).
- Pravilnik o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama* (NN, 118/09).
- Prelog, Nenad:** Od tko i što do kako i zašto – budućnost online enciklopedija. *Studia lexicographica* 4(2010) 2, str. 164–176.
- Statut Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža* (NN, 66/13)
- Švab, Mladen:** Iz povijesti hrvatske enciklopedike – Hrvatska enciklopedija. *Radovi Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža* (1991) 1, str. 79–83.
- Vujić, Antun:** Razvitak enciklopedistike i enciklopedijsko vrednovanje. *Radovi Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža* (1991) 1, str. 25–43.
- Wikipedia: The Free Encyclopaedia*, <http://www.wikipedia.org> (pristupljeno 25. IV. 2015).

CROATIAN ENCYCLOPAEDIA – FROM PRINTED TO DIGITAL EDITION

Irina Starčević Stančić

Cvijeta Kraus

The Miroslav Krleža Institute of Lexicography

ABSTRACT: *The Croatian Encyclopaedia* is the fundamental edition in the valuable collection of printed and electronic editions of the Miroslav Krleža Institute of Lexicography. The printed edition of the *Croatian Encyclopaedia* in 11 volumes had been published from 1999 to 2009, and in 2013 the Institute initiated its digital edition. Properties and functionalities of the new media used for issuing the digital *Croatian Encyclopaedia* pose new challenges for the lexicographers and the encyclopaedic profession both in terms of organisation of work processes and content development. The digitally published content can be updated on a daily basis, and that marks the essence of the changes and challenges faced by the encyclopaedic profession.

Keywords: Croatian Encyclopaedia, digital edition, printed edition, encyclopaedic profession